

Knihy plné poznání

28.4.2016 Literární noviny str. 33 Příloha - Věda, technika, civilizace
Univerzita Pardubice

Nakladatelství Pavel Mervart od svého vzniku v roce 2001 realizovalo vydání bezmála 400 knižních titulů. V současné době vydává kolem 35 titulů ročně. Ve své produkci se zaměřuje především na odbornou a nekomerční literaturu z oblasti humanitních věd – především filozofie, historie, kulturní antropologie, teologie, dějin náboženství, literární vědy, estetiky atd. Dokladem mohou být i tyto tři tituly.

Minulost, kterou nikdo nezapsal

Petr Květina a kol.

Vázaná 165 x 230 mm, 660 stran, plnobarevná, cena: 590 Kč ISBN 98780-7465-173-1 Co uděláte, když na svatbě své bývalé lásky v Londýně zjistíte, že ctihodný pradědeček ženicha byl masovým vrahem domorodců v Kongu? Napíšete o tom knihu!

Knihy Petra Květiny a spolupracovníků boří zaběhnuté představy o minulosti chápané jako sled historických událostí. S přispěním archeologie a antropologie může čtenář nahlédnout pod povrch psané historie a vidět, že literární prameny nemusejí být nutně nejspolehlivějším zdrojem informací o minulosti. V hledáčku zájmu se však ocitají hlavně společnosti bez vlastních psaných záznamů, a to jak ty z dávné minulosti, tak i takové, které existovaly ještě relativně nedávno.

Knihy ukazují jinakost těchto archaických společností, těžko uchopitelnou v referenčním měřítku západní éry postmodernismu. Jejich odlišnost je mnohdy tak výrazná, že autoři neváhali příslušníky takových společností označit jako „ty druhé“. Ty, kteří jsou sice lidmi, ale nesdílejí s námi mnoho ze svých mentálních, technologických ani behaviorálních vzorců. Osou jejich studia jsou v pojetí knihy základní ekonomické strategie, jako lov a sběr, pastevectví, zahradní zemědělství a polnohospodářství.

Výpravný styl textu je mimořádně dobře sklouben s celobarevným obrazovým doprovodem, který je tvořen scénickými ilustracemi a mnoha unikátními fotografiemi. Velmi atraktivní je využití konceptu rozšířené reality, takže některá vyobrazení lze s pomocí markeru spojit s mobilním zařízením (telefon, tablet) a získat na displeji trojrozměrný obraz. Kniha je celkovým pojetím v českém prostředí unikátní a vytváří nový pohled na předhistorické společnosti, zajímavý pro širokou veřejnost i novou generaci studentů.

Homines scientiarum I–V

Dominika Grygarová – Tomáš Hermann – Antonín Kostlán – Michal V. Šimůnek – Soňa Štrbářová – Tomáš Petráň (ed.) 5 svazků + 5 DVD, cena: 700 Kč ISBN 978-80-7465-167-0 (Pavel Mervart) ISBN 978-80-7285-188-1 (Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i.) Dílo pod titulem Homines Scientiarum přináší v pěti svazcích a na příložených pěti DVD nosičích soubor třiceti příběhů české vědy a filozofie, třiceti portrétů různorodých osobností české vědy a vzdělanosti ve 20. století. Jedná se o výsledek tříletého projektu, na němž spolupracovaly Ústav pro soudobé dějiny AV ČR (Kabinet dějin vědy) a **Filozofická fakulta Univerzity Pardubice**.

Netradiční představení tvůrčího života vědců kombinací audiovizuálního dokumentu a obsáhlejšího rozhovoru podává bohatý obraz českých intelektuálních dějin uplynulého století. Přestože přináší také nové poznatky a dosud neznámé pohledy, má zároveň obecně přístupnou podobu. Autoři zvolili promyšlený výběr oborů a zaměření osobností, od filozofů po zástupce věd o živé i neživé přírodě, vědecky aktivních v různých dobách, doma i v zahraničí. Značný podíl zde mají osobnosti, které studovaly v 50. letech, profesní dráhu zahájily v 60. letech a aktivně se podílely na proměnách českého akademického prostředí v době následující, včetně četných svědectví o zkušenostech věznění, zapovězení, exilu a dalších společenských a ideologických překážek, se kterými se tato generace vyrovnávala. Z velké části se publikace týká dějin Akademie věd ČR v širších souvislostech moderní české vědy a kromě jiného přináší portréty tří jejích někdejších předsedů. Výsledný obraz tak představuje pestrou směs osudů, které ovšem spojuje odkaz na píli a ochotu věnovat svému oboru nejlepší síly, aniž by se ovšem vytrácel i příběh jiného než vědeckého života. Publikace také připomíná některá ne zcela běžná témata nebo postavy dosud poněkud opomíjené. Jednotlivým společným poutem je ale nesamozřejmost, smysl a obrana vzdělanosti v moderní společnosti, což je dnes obzvlášť aktuální.

Každý svazek zahrnuje šest oborově či tematicky spřízněných kapitol. První svazek otevírá myšlenkový svět současných osobností humanitních a společenských věd (Stanislav Sousedík, František Šmahel, Karel Hrubý, Filip Karfík, Erazim Kohák, Jan Klápště); různorodé generační zastoupení i odborné orientace se promítají v retrospektivních průhledech do vlastní tvorby i sdělovaných životních zkušeností. Druhý svazek naproti tomu představuje již nežijící badatele ve vědách o člověku a společenských disciplín (Aleš Hrdlička, Emanuel Rádl, Karel Engliš, Zdeněk Horský, Jan Patočka, Jiří Němec), jejichž odkaz je zprostředkován v rozhovorech s osobnostmi, které jsou s nimi spjaty osobně nebo obsahem svého bádání, např. ekonomem Lubomírem Mlčochem, teologem Janem Šimsou, astrofyzikem Jiřím Grygarem, sorbonnským filozofem Renaudem Barbarasem a dalšími. Portréty takto ukazují část jejich živého odkazu. Třetí svazek se soustřeďuje na přírodovědce z oblasti chemie a fyzikální chemie, význačné v české vědě i ve světovém kontextu, a to opět v generačním sledu od historicky zakladatelských postav po jejich soudobé následovníky (Bohuslav Brauner, Otto Wichterle, Rudolf Zahradník, Josef Michl, Jaroslav Heyrovský ve výpovědi jeho syna Michaela, Zdeněk Herman). Čtvrtý svazek přesunuje pozornost k oborům biologickým a medicínským; přináší portréty imunologa Milana Haška (ve výpovědi jeho význačného žáka Juraje Iványiho), epidemiologa Karla Rašky st. a jeho neméně významného syna Karla Rašky ml., virologa Jana Svobody, mikrobioložky Heleny Kopecké, fyzioložky Heleny Illnerové a biochemičky Evy Zažímalové. Kromě jiného tento svazek vyzdvihuje také roli žen ve vědě. Pátý svazek uzavírá portréty vědců s dalšími přesahy, jako jsou technika, matematika či experimentální fyzika, nebo problematikou vědeckých aplikací a veřejné angažovanosti (Emil Kolben, Georg Pick, Bohumil Němec, Jan Krekule, Josef Koutecký, Stanislav Vepřek); přehlédnout zde nelze další významný prvek, jímž je role německojazyčné vědy v českých zemích minulého století.

Pravda – dcera času

O původu ideje pokroku poznání

Daniel Špelda Brožovaná, 135 x 200 mm, 300 stran, cena: 289 Kč ISBN 978-80-7465-193-9 Myšlenka pokroku poznání není samozřejmá. Obvykle se má za to, že do filosofie a vědy se dostala zvenčí a pomocí záhadných procesů, jako byla třeba sekularizace eschatologie. V této knize je myšlenka pokroku poznání pochopena jako specifický typ epistemologie, který přiznává času nepominutelnou úlohu při utváření vědění o přírodě. Tato epistemologie měla řešit problémy, jež se objevovaly ve vědě a filosofii 16. a 17. století poté, co se zjistilo, že příroda se neotvírá lidské touze po poznání. První část knihy pojednává o vztahu mezi věděním a časem v několika proudech renesanční filosofie a vědy (Marsilio Ficino, Carolus Bovillus, Oswald Croll, Conrad Gesner, Mikuláš Koperník, Johannes Kepler). V tomto období se neobjevovalo preskriptivní pojetí pokroku, protože víra v antropocentrickou teleologii světa zahrnovala i možnost dosažení poznání, které jednotlivce potřebuje. Druhá část knihy popisuje, jak raně novověká filosofie a věda odmítly teleologické a vitalistické pojetí světa a nahradily ho představou nekonečného kontingentního univerza složeného z atomů. Dalekohledy a mikroskopy zase přesvědčily filosofy a vědce, že lidská smyslovost není teleologicky uzpůsobena k empirickému uchopení celé přírody. Třetí část představuje základní prvky epistemologie pokroku, jak ji postupně rozvíjeli Francis Bacon, Galileo Galilei a René Descartes. Tito autoři ještě věřili, že pokrok poznání se v budoucnosti završí a lidé se stanou moudřími vládci přírody. Poslední část knihy popisuje genezi myšlenky nekonečného pokroku poznání. Ve druhé polovině 17. století se totiž původní vznešené cíle pokroku čím dál více vzdalovaly a zamlžovaly, až se nakonec pokrok stal svým vlastním cílem – a tím získal nekonečnost. Tento proces je doložen analýzami prací představitelů Royal Society (Robert Hooke, Thomas Sprat, Robert Boyle, Isaac Newton) i dobových kontinentálních autorů (Blaise Pascal, Pierre Gassendi, Christiaan Huygens, Bernard de Fontenelle). V závěru knihy je naznačen způsob, jak byla na konci 17. století myšlenka pokroku přenesena z oblasti vědění o přírodě na jiné subjekty – lidského ducha a celé lidstvo.

Kompletní katalog knih a jejich anotace najdete na <http://www.pavelmervart.cz>

Foto popis|

O autorovi| Přípraveno ve spolupráci s nakladatelstvím Pavel Mervart.